

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Kuulovammaisuus, tulkki, terveystalvelut, välitön syrjintä

Diaarinumero: 3xx/2017

Antopäivä: xx.xx.2018

Kuulovammaiselta hakijalta oli evätty pääsy hyvinvointiyhtymän terveystalveluihin kuuluneeseen voimavara 60+ ryhmään. Hakija katsoi sen johtuneen siitä, että hän olisi tarvinnut ryhmään osallistuakseen tulkkia.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että mikäli kuulovammaisen henkilön käyttämän tulkin tai muun hänen osallistumisensa mahdollistavan apuvälineen voidaan katsoa olevan syynä henkilön epäsuotuisaan kohteluun, tätä henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa kohtelua on pidettävä yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettuna välittömänä syrjintänä. Hakijan selvityksen perusteella kirjoitustulkki olisi mahdollistanut hänen yhdenvertaisen osallistumisensa ryhmään, joten hakijan käyttämä tulkki ei ole voinut olla vaikuttavana tekijänä ryhmään pääsemisessä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että pelkästään hakijan esittämien seikkojen johdosta asiassa syntyi olettava välittömästä syrjinnästä. Vaikka sairaanhoitaja A oli kiistänyt ryhmään epäämisen johtuneen hakijan kuulovammasta, hän oli selvityksessään hakijan väitteitä tukevasti todennut, että huonokuuloisuuteen liittyvät asiat oli koettu aikaisemmissa ryhmissä ongelmallisiksi ja että ylimääräisen ihmisen läsnäolo saattoi vaikeuttaa ryhmätyöskentelyä huomattavasti. A oli lisäksi kertonut, että hakijan olisi tultuaan valituksi ryhmään tullut ensin yrittää osallistumista ilman tulkkia. Myös vastauksen perusteella ryhmään osallistumisesta päättäneen sairaanhoitaja A:n on katsottava suhtautuneen tulkin käyttöön negatiivisesti.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että asiassa esitetyn selvityksen perusteella hakijan pääsy ryhmään oli evätty ainakin osittain syrjivistä syistä. Asiassa syntyi näin ollen olettava välittömästä syrjinnästä.

Lautakunta katsoi, että asiassa ei esitetty sellaista yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä tarkoitettua hyväksyttävää oikeuttamisperustetta, joka olisi kumonnut syntyneen syrjintäolettamana. Ottaen erityisesti huomioon tulkkia sitova vaitiolovelvollisuus sekä julkisten tilojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevat vaatimukset fyysisten tilojen kokoon tai luottamuksellisuuteen liittyvät seikat eivät voineet olla esteenä hakijan osallistumiselle kurssille avustajaa käyttäen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei vastaaja kyennyt kumoamaan syntynyttä syrjintäolettamaa, ja katsoi vastaajan syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella. Lautakunta kielsi vastaajaa uusimasta hakijaan kohdistuvaa syrjintää.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakijalla on kuulovamma ja hän käyttää kirjoitustulkkia. Hakija on hakenut terveystkeskuksen psykiatriseen Voimavara 60+ -ryhmään ja käynyt ryhmän alkamista edeltävässä haastattelussa

21.7.2017. Hakija on 20.8.2017 saanut Omakanta-palvelun kautta tiedon, ettei hän ollut mahtunut ryhmään.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo psykiatrinen sairaanhoitaja A:n syrjineen häntä hänen vammaisuutensa perusteella ja antaa tälle huomautuksen.

Hakijan perustelut

Hakija on mennyt kirjoitustulkkinsa kanssa Voimavara 60+ -ryhmän alkamista edeltävään haastatteluun, jossa psykiatrinen sairaanhoitaja A on heti tapaamisen aluksi ennen keskustelun aloittamista ilmoittanut, ettei hakija pääse ryhmään, koska hän käyttää tulkkia. A:n mukaan tulkki ei olisi mahtunut ryhmälle varattuun pieneen tilaan ja lisäksi tulkki ryhmän ulkopuolisena henkilönä olisi häirinnyt ryhmän luottamuksellista ilmapiiriä. Hakija on kertonut A:lle tulkin vaitiolovelvollisuudesta. Hakija on myös kertonut olleensa 10 vuotta sitten vastaavassa ryhmässä ja saanut häntä hoitavilta henkilöiltä suosituksen osallistua nyt A:n ryhmään.

Hakijan avustaja on 11.9.2017 keskustellut A:n kanssa asiasta. A on avustajalle kertonut, että ryhmään on ollut tulossa paljon enemmän ihmisiä kuin paikkoja olisi ollut tarjolla ja koska hakija oli ollut jo aikaisemmin tämänkaltaisessa ryhmässä, hänelle ei riittänyt paikkaa. A on kuitenkin myös avustajalle todennut, että tulkki veisi ryhmässä liikaa huomiota ja tilaa. Lisäksi A on ehdottanut, että mikäli hakija tulisi ryhmään valituksi, hän kokeilisi ensin osallistumista ilman tulkkia.

Hakijan mukaan kuulolaite ei toimi kuten normaali kuulo, koska laite vahvistaa myös hälyäänet. Näin ollen hakija ei pelkän kuulolaitteen avulla pysy ryhmätilanteissa aina perässä. Kirjoitustulkki varmistaa, että hakija saa saman tiedon kuin muutkin osallistujat. Hakija on tullut jätetyksi ryhmän ulkopuolelle nimenomaisesti siksi, että hän käyttää tulkkia. Hakijan edellisestä osallistumisesta vastaavan kaltaiseen ryhmään on kulunut jo 10 vuotta, joten tätä osallistumista ei voida pitää pätevänä perusteena ryhmän ulkopuolelle jättämiselle. Hakija on vastaselityksessään vedonnut myös kohtuullisiin mukautuksiin.

Hakijan ei tulkkia sitovan vaitiolovelvollisuuden vuoksi ole ollut mahdollista saada hakemuksen liitteeksi haastattelussa 21.7.2017 toimineen kirjoitustulkin selvitystä.

Vastaajan vastaus

Hakijan ja psykiatrisen sairaanhoitaja A:n käsitykset hakijan ryhmän ulkopuolelle jäämisen syistä ovat erilaiset, joten hakijan tulkin käytön vaikutusta päätöksentekoon on mahdotonta arvioida.

Vastaajan perustelut

Vastaajan puolesta vastauksen on antanut alueellisten mielenterveys- ja päihdepalvelujen tulosyksikköpäällikkö, ylilääkäri B.

Lausunnon mukaan sillä seikalla, miten muut ryhmään osallistuvat henkilöt kokevat henkilön vammaisuuden tai avustajan käytön, ei saa olla vaikutusta ryhmään tulijoiden valintaan. Myöskään ryhmälle varatun tilan koolla ei saa olla valintaan vaikutusta, koska palvelun tarjoajan vastuulla on järjestää tilan asianmukaisuus ja esteettömyys. Mikäli hakijan huonokuuloisuus ja kirjoitustulkin käyttö ovat johtaneet ryhmän ulkopuolelle jäämiseen, menettelyä voidaan pitää syrjivänä. Yhdenvertaisena puolestaan voidaan pitää, mikäli hakija on jäänyt ryhmän ulkopuolelle sairaanhoitaja A:n ilmoittamalla tavalla ryhmään haluavien suuren määrän ja hakijan aikaisemman osallistumisen vuoksi. Vastaaja pahoittelee, että hakija on kokenut jääneensä ryhmän ulkopuolelle kirjoitustulkin käytön vuoksi.

Vastauksen liitteenä olevan psykiatrinen sairaanhoitaja A:n selvityksen mukaan ryhmään on ollut joka kerta enemmän osallistujia kuin heitä on ollut mahdollista ottaa. A:n mukaan hakijaa ei ole valittu ryhmään, koska hän oli osallistunut aikaisemmin vastaavaan ryhmään muualla. A:n mukaan kuuloon liittyvät pulmat olivat osoittautuneet haasteellisiksi aiemmissä ryhmässä ja johtaneet jopa keskeyttämisiin. Koska hakijalla oli potilastietojen mukaan kuulon alenemaa, A oli soittanut hakijalle ennen haastattelua. Hakija oli puhelussa kertonut, että kuulon alenemaa oli vain toisessa korvassa ja että se ei haittaa kuulemista normaalisti. Lisäksi hakija oli kertonut, että hän oli saamassa uuden kuulemista helpottavan apuvälineen. Vasta haastattelussa A:lle oli selvinnyt, että apuväline on ihminen. Hakijan ja A:n välisessä keskustelussa oli päädytty siihen, että mikäli hakija valitaan ryhmään, hän kokeilee ensin, kuuleeko hän ilman tulkkia ja mikäli näin ei olisi, asiasta pitäisi neuvotella muiden ryhmäläisten kanssa. Ylimääräisen ihmisen läsnäolo saattoi herättää erilaisia reaktioita ja tulkintoja ja sitä kautta vaikeuttaa ryhmätyöskentelyä huomattavasti. Myöhemmin hakijan ja A:n keskustelussa oli käynyt ilmi, että hakija oli jo osallistunut vastaavan kaltaiseen ryhmään aiemmin ja nimenomaisesti tämä seikka oli syynä sille, ettei hakija tullut ryhmään valituksi.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo C:n hyvinvointikuntayhtymän syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltää sitä uusimasta hakijaan kohdistuvaa syrjintää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jättää tutkimatta hakijan vaatimuksen huomautuksen antamisesta psykiatriselle sairaanhoitajalle A:lle lautakunnan toimivaltaan kuulumattomana.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Välttömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain

10 §:n mukaan sitä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Säännöksen 2 momentin mukaan erilainen kohtelu on kuitenkin oikeutettua siinäkin tapauksessa, että kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, kun kyse on muun ohella julkisen vallan käytöstä tai julkisen hallintotehtävän hoidosta.

Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi muissa kuin työsuojeluviranomaisen toimivaltaan 22 §:n mukaan kuuluvissa asioissa kieltää asianomaista jatkamasta tai uusimasta syrjintää tai vastatoimia taikka määrätä tämän ryhtymään kohtuullisessa määräajassa toimenpiteisiin tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämiseksi. Lautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (27/2016, CRPD, vammaisyleissopimus) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Vammaisyleissopimuksen 25 artiklan mukaan sopimuspuolet tunnustavat, että vammaisilla henkilöillä on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon ilman syrjintää vammaisuuden perusteella. Sopimuspuolet muun muassa järjestävät vammaisille henkilöille samanlaajuiset, -laatuiset ja -tasoiset maksuttomat tai kohtuuhintaiset terveydenhuoltopalvelut ja -ohjelmat kuin muille.

Asian arviointi

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että oikea vastaaja asiassa on C:n hyvinvointikuntayhtymä.

Syrjintäoletettaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäolettaja syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensisijaisesti vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden

voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riittäisi olettaman syntymiseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Edelleen lain esitöistä ilmenee, että täyttä näyttöä syrjinnästä ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettaa syrjinnän kiellon vastaisesta menettelystä. Esitöissä on myös todettu, että olettaa syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. Jos asiaa käsiteltäessä on esitetty riittävästi sellaista selvitystä, jonka perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, on vastapuolen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Yhdenvertaisuuslain mukaisen todistustaakan kääntymisen tarkoituksena on edesauttaa oikeuksien tehokasta toteutumista, koska näytön esittäminen syrjintätapauksissa voi olla tavanomaista vaikeampaa ja yleensä vain vastaaja voi osoittaa, että hänen syrjinnäksi väitetty toimensa on perustunut muuhun henkilöön liittyvään syyhyn. (PeVL 10/2003)

Hakijan mukaan hänelle oli ryhmän alkamista edeltävässä haastattelussa nimenomaisesti ilmoitettu, että hän ei pääse ryhmään, koska käyttää tulkkia. Hakija on pyrkinyt hankkimaan väitteensä tueksi haastattelussa toimineen kirjoitustulkin selvityksen, mutta ei ole tulkin vaitiolovelvollisuudesta johtuen pystynyt esittämään tällaista selvitystä. Asiassa selvityksen antaneen psykiatrisen sairaanhoitajan mukaan hylkäämisen syynä oli ollut ryhmään haluavien henkilöiden suuri määrä ja hakijan aikaisempi osallistuminen vastaavaan ryhmään. Koska osapuolilla on erilainen käsitys tapahtumien kulusta, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta arvioi näyttöä syrjintäolettaman syntymisen osalta kokonaisuutena ottaen huomioon kaiken asiassa kertyneen selvityksen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa aluksi, että mikäli kuulovammaisen henkilön käyttämän tulkin tai muun hänen osallistumisensa mahdollistavan apuvälineen voidaan katsoa olevan syynä henkilön epäsuotuisaan kohteluun, tätä henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa kohtelua on pidettävä yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettuna välittömänä syrjintänä. Hakijan selvityksen perusteella kirjoitustulkki olisi mahdollistanut hänen yhdenvertaisen osallistumisensa ryhmään, joten hakijan käyttämä tulkki ei ole voinut olla vaikuttavana tekijänä ryhmään pääsemisessä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että pelkästään hakijan esittämien seikkojen johdosta asiassa syntyy olettaa välittömästä syrjinnästä. Vaikka sairaanhoitaja A on kiistänyt ryhmään epäämisen johtuneen hakijan kuulovammasta, hän on selvityksessään hakijan väitteitä tukevasti todennut, että huonokuuloisuuteen liittyvät asiat on koettu aikaisemmissa ryhmissä ongelmallisiksi ja että ylimääräisen ihmisen läsnäolo saattaa vaikeuttaa ryhmätyöskentelyä huomattavasti. A on lisäksi kertonut, että hakijan olisi tultuaan valituksi ryhmään tullut ensin yrittää osallistumista ilman tulkkia. Myös vastauksen perusteella ryhmään osallistumisesta päättäneen sairaanhoitaja A:n on katsottava suhtautuneen tulkin käyttöön negatiivisesti.

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa esitetyn selvityksen perusteella hakijan pääsy ryhmään on eväty ainakin osittain syrjivistä syistä. Asiassa syntyy näin ollen olettaa välittömästä syrjinnästä.

Syrjintäolettaman kumoaminen

Vastaaajan on syntyneen syrjintäolettaman kumotakseen osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ole rikottu.

Lautakunta katsoo, että asiassa ei ole esitetty sellaista yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä tarkoitettua hyväksyttävää oikeuttamisperustetta, joka kumoaisi syntyneen syrjintäoletaman. Ottaen erityisesti huomioon tulkkia sitova vaitiolovelvollisuus sekä julkisten tilojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevat vaatimukset fyysisten tilojen kokoon tai luottamuksellisuuteen liittyvät seikat eivät ole voineet olla esteenä hakijan osallistumiselle kurssille avustajaa käyttäen.

Johtopäätös

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei vastaaja ole kyennyt kumoamaan syntynyttä syrjintäoletamaa, ja katsoo vastaajan syrjineen hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella. Lautakunta kieltää vastaajaa uusimasta hakijaan kohdistuvaa syrjintää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että sen toimivaltaan ei kuulu antaa huomautuksia syrjinnän kieltoa rikkoneille tahoille. Näin ollen lautakunta jättää tutkimatta hakijan huomautuksen antamista koskevan pyynnön.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen

Lainkohdat

Suomen perustuslaki (731/1999) 2 § 3 momentti, 6 § 2 momentti ja 22 §

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 § 1 momentti, 8 § 1 momentti, 10 §, 11 §, 13 §, 20 § 3 momentti ja 28 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 2 artikla, 5 artikla 2 kohta, 25 artikla

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (puheenjohtaja), Merja Heikkonen, Riitta-Maija Jouttimäki, Juha Lavapuro ja Liisa Nieminen. Asian esittelijä Maria Peltoniemi.